

Memo Interbestuurlijk Programma (IBP)

Inleiding

Het college heeft vragen gesteld over het interbestuurlijk Programma (IBP). Het betreft in ieder geval de volgende vragen:

- Korte uitleg over het IBP
- Hoe kan de gemeente Leusden aanspraak maken op de gelden van het IPB?
- Wat moet Leusden doen om voor die gelden in aanmerking te komen?

Wat is het IBP?

Nederland staat de komende tijd voor een aantal uitdagingen, zoals de energietransitie, het tegengaan van eenzaamheid en het terugdringen van het aantal mensen met problematische schulden. Het Rijk, gemeenten, provincies en waterschappen pakken deze grote maatschappelijke opgaven gezamenlijk aan: het Interbestuurlijk Programma (IBP). In het IBP staan tien maatschappelijke opgaven centraal.

Welke zijn dan de maatschappelijke opgaven?

In de bijlage bij deze memo hebben wij de tien maatschappelijke opgaven kort benoemd en beschreven.

Welke filosofie en aanpak geldt er voor de vraagstukken?

De maatschappelijke opgaven zoals die bestaan en zijn omschreven zijn groot en complex en hebben veel impact op onze inwoners en hun leefomgeving, zo stelt het Rijk. Het beperkt zich niet tot de grenzen van een gemeente of regio of een bepaald beleidsterrein. De verschillende overheden moeten samen optrekken om snellere en betere resultaten te boeken (ook wel genoemd de basis van gezamenlijkheid, gelijkwaardigheid en wederkerigheid). Om tot die aanpak te komen hebben de koepels van onder meer VNG en IPO met het Rijk het IBP opgezet. Het programma streeft een andere wijze van denken, doen en handelen als één overheid na waarbij de uitvoeringspraktijk en de inwoners centraal staan.

Aandachtspunt 1:

Hoe zorgt Leusden er voor dat het lokale geluid (lees: CUP) doorklinkt in het Programma en dat het Programma doorklinkt in het lokale geluid (lees: CUP)?

Bestuurlijke en ambtelijke organisatie, integraliteit en samenhang zijn daarmee een aandachtspunt.

Wat is er tot nu gedaan op het niveau van alle partijen?

De maatschappelijke opgaven zijn geagendeerd in de "Programmastart IBP" en zijn vervolgens op 14 februari jl. door alle partijen onderschreven. Afgesproken is dat alle betrokken partijen (gemeenten, ministeries, provincies, waterschappen en andere betrokken partijen) tot de zomer de opgaven verder uitwerken en de dwarsverbanden in kaart brengen. Dit gebeurt in één of meerdere kernteams waarin gemeenten zijn vertegenwoordigd.

Verder bezoekt Jantine Kriens van de VNG de ALV's van de provinciale afdelingen om de nieuw gevormde colleges in de gemeenten te informeren over het IBP.

De verwachting is dat op het VNG congres in de week van 25 juni as. meer informatie beschikbaar is of wordt gegeven over de stand van zaken op dat moment en de komende periode. In de komende periode start de VNG en VNG realisatie met een project om de collegeakkoorden te analyseren.

In deze analyse wordt o.a. gekeken hoe gemeenten invulling geven aan het IBP. Naar verwachting zijn de resultaten in september bekend.

Kunnen gemeenten alvast aan de slag met het IBP?

Aan de meeste thema's uit het IBP wordt al gewerkt door gemeenten en regio's. Dit betekent dat er veel lokale kennis is over mogelijke knelpunten, wat nodig is en wat goed werkt. Denk hierbij aan de initiatieven op het gebied van duurzaamheid in Leusden en de regio.

Regionale vormgeving ofwel het gezamenlijk aan de slag gaan heeft een belangrijke aanjaagfunctie voor de maatschappelijke opgaven. Prioritering, fasering en werkwijze kunnen en mogen per vraagstuk verschillen.

Welke financiële middelen zijn er via de enveloppen

Het kabinet heeft voor een aantal van de gezamenlijke opgaven enveloppen of andere intensiveringen voorzien in het regeerakkoord. Een totaalbedrag is op dit moment (circa medio juni) niet goed te geven omdat het deels om incidenteel geld en deels om structureel geld gaat. Het beeld tot nu toe is als volgt:

- € 300 mln. per jaar (2019-2022) voor Klimaat (opgave 1), waarvan € 95 mln. per jaar voor aardgasvrije wijken;
- € 950 mln. eenmalig voor Regionale knelpunten (opgave 3), waarvan circa € 550 mln. voor prioriteiten Regeerakkoord (w.o. Eindhoven, Rotterdam-Zuid, Zeeland) circa € 400 mln. resterend bedrag voor enveloppen. Op korte termijn volgt een Kamerbrief met aanpak en uitgangspunten voor het resterende bedrag.
- Een set aan kleinere enveloppen voor "Armoede & schulden", "Natuur & waterkwaliteit" en "VWS-domein", waarvan de financiële middelen door de VNG nog los geweekt moeten worden van de departementen.

Hoe kan de gemeente Leusden aanspraak maken op de gelden van het IPB en wat moet de gemeenten doen om voor die gelden in aanmerking te komen?

De enveloppengelden worden in het IBP dus mede gevoed door de rijksoverheid in de vorm van een decentralisatie-uitkering. Gemeenten kunnen daar een beroep op doen (de enveloppen zijn niet exclusief voor de gemeenten). De gemeenten worden tevens gevraagd een eigen bijdrage te leveren uit de accressen. In de verwerkingsmethode van het Rijk zullen de enveloppen eerst overgeheveld

moeten worden van de vakdepartementen naar het gemeentefonds. Of dat zou ook kunnen, dat de middelen via specifieke uitkeringen beschikbaar worden gesteld. Daarna kan pas iets gezegd worden over wat dit gaat betekenen voor de afzonderlijke gemeenten. Mededelingen kunnen op zijn vroegst gedaan worden bij de septembercirculaire 2018, maar meer waarschijnlijk is de decembercirculaire 2018.

Verder is wel duidelijk dat:

- Het budgetrecht van de gemeenteraad uitgangspunt is en dat de raad beslist over de inzet van de middelen;
- De reguliere financiële spelregels van kracht blijven (artikel 2 Financiële Verhoudingswet; inzicht in en voldoende bekostiging van nieuwe taken);
- In het IBP zelf geen bindende afspraken zijn opgenomen over de inzet die partijen gaan plegen, noch over de inzet van budgetten (dit wordt uitgewerkt in deelakkoorden die per opgaven hun eigen afspraken en tempo kennen).

Aandachtspunt 2:

Wat betreft de financiële consequenties van het IBP is het goed te wijzen op het feit dat de verbreding van de normeringssystematiek van het Gemeentefonds (brede koppeling aan rijksuitgaven) in zich zelf veronderstelt dat gemeenten een eigen bijdrage leveren uit de accressen.

Tegelijkertijd is er ook sprake van een spanningsveld. Het is maar de vraag of dit kan nu inmiddels duidelijk is (geworden) dat er aanzienlijke tekorten zijn op het sociale domein. Dit zet ook langs de lijnen van het VNG congres druk op het beoogde samenspel tussen Rijk en gemeenten. Zie hiervoor ook de 2^e bijlage bij de memo.

Welke concreet plan speelt er in Leusden en welke actie is ondernomen voor de enveloppengelden?

Rijksbijdrage Proeftuinen aardgasvrije wijken

Gemeenten die in 2018 starten met een proeftuin voor aardgasvrije wijken kunnen een bijdrage aanvragen. De Rijksoverheid stelt voor deze decentralisatie-uitkering in 2018 € 85 miljoen beschikbaar. Hierdoor kunnen ongeveer 20 gemeenten meedoen.

Aanvragen decentralisatie-uitkering

Gemeenten kunnen een aanvraag indienen tot 1 juli 2018.

Leusden werkt voor de eurowoningen een concreet plan uit dat voor 1 juli 2018 wordt ingediend.

Vraag en antwoordenrubriek (bron: VNG)

- 1. Hoe komen middelen uit het IBP vrij voor regionale opgaven? Moeten dan eerst alle individuele gemeenteraden instemmen of zijn er ook delen van IBP-middelen regionaal gelabeld?**

Het is inderdaad aan de individuele gemeenteraden hoe zij om willen gaan met de inzet van de accessen, die de komende jaren hoger zullen zijn als gevolg van de brede koppeling van het gemeentefonds aan de totale rijksuitgaven. Er zijn geen IBP middelen regionaal gelabeld in dat opzicht

- 2. Ik ben benieuwd naar de omvang van de andere enveloppen die in de presentatie niet zijn genoemd. Het lijkt in de presentatie erg te gaan over inzet van middelen voor oplossen tekorten en loon- en prijsontwikkelingen. Ik dacht dat het IBP zou gaan over de gezamenlijke en regionale opgaven. Zijn er ook structurele middelen hiervoor gereserveerd?**

Binnen het IBP zijn geen aparte middelen gereserveerd of bestemd voor specifieke gezamenlijke en regionale opgaven. Er is met het IBP een breed financieel kader afgesproken (o.a. brede koppeling gemeentefonds, inzet van enveloppen). Dit financieel kader biedt ruimte om met elkaar te werken aan de opgaves die zijn benoemd binnen het IBP. Er zijn echter geen potjes gecreëerd binnen het IBP.

Bijlage overzicht maatschappelijke opgaven

	Opgave
Fysiek	<p>1. Samen aan de slag voor het klimaat Door onder meer een CO2-reductie tot 49 % in 2030 en circa 50.000 nieuwbouwwoningen per jaar aardgasvrij op te leveren in 2021 en 30.000-50.000 bestaande woningen per jaar aardgasvrij te maken of 'aardgasvrij-ready'. Bij de inrichting van het land moet rekening gehouden worden met klimaatverandering.</p>
	<p>2. Toekomstbestendig wonen Door onder meer sloop en transitie van woningvoorraad, bestrijding van leegstand en meer kansen op de woningmarkt voor kwetsbare groepen.</p>
	<p>3. Regionale economie als versneller Door meer nadruk te leggen op de regionale omstandigheden voor het bereiken van ambities.</p>
	<p>4. Naar een vitaal platteland Door onder meer te zorgen voor duurzame landbouw zonder ongewenste risico's voor de leefbaarheid van boeren, burgers en milieu.</p>
Sociaal	<p>5. Merkbaar beter in het sociaal domein Door onder meer extra in te zetten op de aanpak van eenzaamheid, kindermishandeling, huiselijk geweld en verwarde personen wordt voorkomen dat kwetsbare groepen binnen verschillende interventies van zorg en straf tussen wal en schip raken. Hiermee kunnen kwetsbare groepen naar vermogen meedoen in hun eigen vertrouwde omgeving en verminderen we (herhaald) slachtofferschap en daderschap.</p>
	<p>6. Nederland en Migrant goed voorbereid Door een flexibeler asielstelsel, snellere terugkeer van migranten zonder verblijfsrecht en verbetering van het taalniveau en de arbeidsparticipatie van nieuwkomers.</p>
	<p>7. Problematische schulden voorkomen en oplossen Door onder meer beginnende schulden eerder te signalen en gemeenten meer mogelijkheden te geven om kosten van het beschermingsbewind te beheersen</p>
Overkoepelend	<p>8. Goed openbaar bestuur in een veranderende samenleving Door onder meer een integrale aanpak van multi-problematiek in ondermijningsgevoelige gebieden, het benutten van kansen door digitalisering en het openbaar maken van informatie, en de democratie weerbaarder te maken en decentrale volksvertegenwoordigers en bestuurders beter te ondersteunen.</p>
	<p>9. Passende financiële verhoudingen Door onder meer toezicht te vernieuwen, totale rijksuitgaven als basis te hanteren voor een goede normeringssystematiek, en knelpunten in de fiscale regelgeving te inventariseren.</p>
	<p>10. Overkoepelende thema's Die gaan onder meer over krimp- en grensregio's, het aansluiten van de Nationale Omgevingsvisie op de bestaande Omgevingsvisies, en samenwerking op EU-dossiers.</p>

Bijlage bij aandachtspunt 2 memo

Tekorten wegstrepen via IBP onacceptabel (citaat: BB 20 juni 2018)

Veel gemeenten stemmen volgende week niet zonder meer in met het Interbestuurlijk Programma (IBP) om samen met het rijk grote maatschappelijke opgaven aan te pakken. De passage waarin staat dat gemeenten tegelijkertijd afzien van extra rijksgeld voor tekorten in het sociaal domein is niet acceptabel.

Hans Bekkers Yolanda de Koster 20 jun 2018 Reageer

Veel gemeenten stemmen volgende week woensdag niet klakkeloos in met het Interbestuurlijk Programma (IBP) om samen met het rijk grote maatschappelijke opgaven aan te pakken. Vooral de passage waarin staat dat gemeenten tegelijkertijd afzien van extra rijksgeld voor tekorten in het sociaal domein is onacceptabel.

Niet akkoord

Leeuwarden en Dordrecht gaan vanwege de tekorten op het sociaal domein in ieder geval niet akkoord met het IBP zoals dat er nu ligt. Ook Hengelo gaat het IBP niet zonder meer overnemen. Leidschendam-Voorburg dient een motie indienen om het ene gewraakte zinnetje - 'Met het IBP is de discussie over de door gemeenten ervaren financiële problematiek in het sociaal domein afgerond en is een streep onder het verleden gezet' - uit het IBP te halen. Rotterdam is een van de gemeenten die zich achter de motie van Leidschendam-Voorburg lijkt te gaan scharen. Ook in Delfzijl en Sittard-Geleen is er ontevredenheid over het akkoord zoals het er nu ligt. Als er een scherpe motie komt, ondersteunt Sittard-Geleen die zeker. Delfzijl wil structureel meer geld voor onder meer de bijstandsbudgetten (BUIG) en de jeugdzorg.

Moties

Dat blijkt uit een rondgang van Binnenlands Bestuur onder gemeenten met grote tekorten op de bijstandsbudgetten en/of de jeugdzorg. Er zijn diverse moties in voorbereiding die op de Algemene Ledenvergadering (ALV) van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) aan de leden worden voorgelegd. Eind vorige week stelde ook de G40 dat gemeenten niet (extra) te kunnen investeren in grote maatschappelijke opgaven zoals de klimaatadaptie en energietransitie, onderdeel van het IBP, vanwege de grote tekorten binnen het sociaal domein. Op de ALV wordt over het IBP gestemd. Diverse gemeenten zeggen dat er vanwege de tekorten in het sociaal domein geen geld is om te investeren in al die ambities die in het IBP zijn neergelegd.

Onacceptabel

Leidschendam-Voorburg behoort tot de top-10 gemeenten met enorme tekorten op de bijstand. 'Jaarlijks komen we 5,5 miljoen euro tekort', zegt Philip van Veller, raadslid voor de VVD in Leidschendam-Voorburg en initiatiefnemer van de motie. De raad van Leidschendam-Voorburg ging unaniem akkoord om een motie van die strekking in te dienen op de ALV van de VNG. Die motie gaat zijn wethouder Nadine Stemerding (werk en inkomen, PvdA) met liefde en plezier uitvoeren. 'Het is onacceptabel dat we niet met het rijk in discussie mogen over tekorten in het sociaal domein. Het macrobudget voor de bijstandsuitkeringen is volstrekt onvoldoende.'

Kabinet moet leveren

Meer gemeenten stellen dat het macrobudget BUIG structureel te laag is, zoals Dordrecht. 'Het kabinet heeft hierin gewoon te leveren. Ook de vangnetregeling zou niet uit het macrobudget betaald moeten worden', stelt de Dordtse wethouder Peter Heijkoop (werk en inkomen, zorg en welzijn. CDA), die als regionaal portefeuillehouder namens alle Drechtsteden spreekt. Op zijn initiatief nam de ALV van de VNG vorig jaar 'met Noord-Koreaanse cijfers' een motie aan, die wat de Drechtsteden betreft nog steeds onverkort overeind staat: adequate financiering van wettelijke taken is een voorwaarde voor een te sluiten bestuursakkoord met een nieuw kabinet. 'We zijn nu een jaar verder en op de BUIG is er nog steeds geen witte rook. Dat zal zijn weerslag krijgen op de ALV.'

Nieuwe onderhandelingen

Rotterdam wil het IBP alleen bekrachtigen als de ALV VNG zich aanvullend – bijvoorbeeld per motie – uitspreekt over het belang van adequate financiering van gemeentelijke taken en de vrije besteedbaarheid van het gemeentefonds. Samen met andere (G40)gemeenten werkt Hengelo aan een krachtige motie, waarin naar alle waarschijnlijkheid de VNG zal worden opgedragen opnieuw met het kabinet te gaan onderhandelen over extra geld voor het sociaal domein. Verantwoordelijk wethouder Claudio Bruggink (D66) van Hengelo hoopt dat zoveel mogelijk gemeenten zich daarbij gaan aansluiten.

Lees het hele artikel in Binnenlands Bestuur nr. 12 van deze week (inlog)